

PEŞƏ TƏHSİLİ: NƏZƏRİ-KONSEPTUAL BAXIŞ VƏ COVID-19 PANDEMİYASININ TƏSİRLƏRİ

Mətin Bayram İbrahimli,

*“FAB Boya və Kimya Sənayesi” MMC-nin mühasibi,
Azərbaycan Dövlət İqtisad Universitetinin magistri
e-mail: metinbayramibrahimli09@gmail.com*

UOT: 33; 37

Xülasə. Məqalədə peşə təhsili nəzəri və sistemli şəkildə araşdırılmış, onun tarixi inkişafı və müasir əmək bazarında rolu tədqiq olunmuşdur. Bundan əlavə, peşə təhsilinin iqtisadi inkişafa töhfələri və COVID-19 pandemiyasının peşə təhsili almış məzunların məşğulluğuna təsirləri öyrənilmişdir. Həmçinin Azərbaycan Respublikasında peşə təhsilinin normativ-hüquqi bazası və son illərdə onun təkmilləşdirilməsi istiqamətində görülmüş işlər müəyyənəndirilmişdir. Araşdırma zamanı yerli və xarici elmi mənbələrə, rəsmi dövlət qurumlarının və beynəlxalq təşkilatların açıq məlumatlarına, eləcə də internet resurslarına müraciət olunmuşdur. Tədqiqat metodu kimi analiz, təhlil, ümumiləşdirmə metodlarından və son dövrlərdə aparılmış nəzəri və empirik tədqiqatların nəticələrindən istifadə edilmişdir.

Açar sözlər: peşə təhsili, əmək bazarı, ixtisas, iqtisadiyyat.

Key words: vocational education, labor market, specialty, economy.

Ключевые слова: профессионально-техническое образование, рынок труда, специальность, экономика.

Peşə təhsilinin tarixi bəşər övladının özü qədər qədim hesab olunur və onun ilkin rüşeymləri ibtidai insanların yaşamaq uğrunda mübarizəsini təcəssüm etdirən sadə əl əməyi ilə əlaqələndirilir. Zaman keçdikcə peşə təhsili mahiyyət və formaca dəyişikliyə məruz qalmış və sivilizasiyalı cəmiyyətin inkişafına uyğun olaraq hazırkı səviyyəyə gəlib çatmışdır. Tarixçilər qədim Babil kralı Hammurapinin dövründə təlimlərə yüksək əhəmiyyət verildiyini aşkar etmişlər. Şagirdlərin peşə biliklərinə yiyələnməsini nəzərdə tutan belə təlimlər təxminən 1500 il sonra özünün parlaq inkişaf mərhələsinə qədəm qoymuşdur. İlk yəhudi qanunları isə atanın oğluna peşə bilikləri

öyrətmək üçün məsuliyyət daşdığını açıq şəkildə müəyyənləşdirmişdir. 1061-ci ildə Parisdə Şamçılar Gildiyasının əsası qoyulduqdan sonra müəyyən məqsədlər ətrafında insanları birləşdirən və peşə təhsilinin bəzi formalarını özündə ehtiva edən sənətkar təşkilatları meydana gəldi [8]. Sonrakı mərhələlərdə isə peşə təhsilinin inkişafı sosial və iqtisadi faktorlarla sıx bağlı olmuşdur. Araşdırmalar nəticəsində məlum olur ki, əvvəllər peşə təhsili, əsasən, aztəminatlı ailələrin uşaqları üçün nəzərdə tutulmuş, varlı ailələrin uşaqları ali təhsil aldığı halda, kasıb ailələrin övladları peşə təhsili ocaqlarına yönləndirilmişdir. Lakin sonradan vəziyyət kökündən dəyişib və mövcud tendensiylər peşə təhsili

ixtisaslaşmasına malik olan şəxsləri ənənəvi ali məktəblərin məzunları ilə müqayisədə əmək bazarında daha lazımlı mövqeyə gətirmişdir.

Qeyd etmək lazımdır ki, peşə təhsilinə marağın artması XX əsrin əvvəllərində baş verən böyük iqtisadi və sosial dəyişikliklərlə vəhdətdə baş vermişdir. Fabrik sahibləri sürətlə sənayeləşən cəmiyyətdə ixtisaslı işçi tapmaqda çətinliklərlə üzləşirdilər. Bununla əlaqədar olaraq, həmin dövrdə dövlət peşə məktəbləri mühacirlərin və fermer uşaqlarının böyük axını ilə qarşılaşmışdılar [5]. Zaman keçdikcə peşə təhsili emal sənayesində, sənətkarlıq, texniki və mühəndislik sahələrində, eləcə də mühasibatlıq, tibb bacısı, memarlıq, əczaçılıq və digər müxtəlif istiqamətlərdə peşəkar kadr hazırlığını həyata keçirən populyar təhsil sisteminə çevrilmişdir. Peşə ixtisaslaşmaları qeyri-akademik xarakter daşıdığından konkret sahə ilə əlaqəli və ya praktik fəaliyyətlərə əsaslanan bacarıq və vərdişlərin mənimsənilməsinə şərtləndirir.

Peşə təhsili, dövlət məktəbləri seriyasından foto. 1918-ci il; gənc oğlanlar ağac emalını öyrənirlər

Mənbə: ABŞ Konqres kitabxanasının çap və fotoşəkillər şöbəsi. Vaşinqton, D.C.

1970-ci illərdə hüquq müdafiəçiləri və təhsil islahatçılarının peşə təhsilinin yoxsul təbəqəni aşağı səviyyəli işlərə cəlb etmək üçün vasitə olduğu haqqında iddialar qaldırmasına qədər ABŞ-da peşə təhsili bakalavr pilləsində təhsilini davam etdirməyən şagirdlər üçün yol xəritəsi olaraq nəzərdə tutulurdu. Mövzu ətrafında mübahisələr peşə təhsilinin populyarlığını bir müddət

aşağı saldı. Ancaq 1990-cı illərin əvvəllərindən başlayaraq, bir sıra ştatlarda şagirdləri kolleclərə və karyeraya hazırlayan akademik təhsillə əlaqələndirilmiş “məktəbdən işə” proqramları həyata keçirilməyə başlandı. 2006-cı ildə Perkins Aktına icazə verilməsi isə iş həyatını akademik təhsil və peşə təlimləri ilə vəhdətdə inkişaf etdirən proqramların maliyyələşdirilməsinə təkan verdi və “peşə təhsili” ifadəsi “karyera və texniki təhsil” (KTT) konsepsiyası ilə əvəzləndi.

Son illərdə ABŞ-da orta məktəblərdə və orta təhsildən sonrakı mərhələ üçün nəzərdə tutulan proqramlarda KTT ilə bağlı innovasiyaların tətbiqi və digər fəaliyyətlər dövlət səviyyəsində dəstəklənir. Onu qeyd etmək kifayətdir ki, yalnız 2016-cı ildə 42 ştat KTT ilə bağlı siyasətində 140-a yaxın dəyişiklik etmişdir [13]. Bu baxımdan, Kaliforniya ştatı KTT ilə bağlı böyük investisiyalar yatırdığına görə nümunə kimi göstərilə bilər. Belə ki, 2016-cı ildən başlayaraq, dövlət sənayenin işçi qüvvəsinə böyük ehtiyac olan sektorlarının tələbatını ödəmək üçün yeni proqram başlanmışdır və KTT-ni təşfiq etmək üçün hər il 115 kollecə 248 milyon dollar vəsait ayırır [2]. Bütün bunlar müasir iqtisadiyyatda və təhsil sistemində peşə təhsili və onun formalarının mühüm rol oynadığından xəbər verir.

Araşdırma göstərir ki, peşə təhsili XX əsrdə şaxələnməyə nail olmuşdur və hazırda ənənəvi sənətkarlıq və kottec sənayesi ilə yanaşı, pərakəndə satış, turizm, informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT), dəfn xidmətləri və kosmetika kimi sahələrdə də təşəkkül tapmışdır. Bir amili də vurğulamaq lazımdır ki, peşə təhsili ənənəvi öyrənmə metodları ilə daha sıx bağlıdır. Lakin mövcud əmək bazarı daha çox ixtisaslaşmaya məruz qaldığından və sənayeləşmə daha yüksək bacarıqlara malik işçilər tələb etdiyindən müasir peşə təhsili müəssisələri əl əməyi tələb edən sənət sahələri ilə yanaşı, yeni industriyalar üçün də yüksək bilik və bacarıqlara malik mütəxəssis hazırlığını həyata keçirir. Ona görə də hökumətlər və özəl təşkilatlar peşə təhsilinin gələcəyinə getdikcə daha çox sərmayə qoymağa çalışırlar.

Peşə təhsilinin rolu və COVID-19 pandemiyasının təsirləri

Son illərdə peşə təhsili ilə bağlı tədqiqatlar əhəmiyyətli dərəcədə artmışdır və əvvəlki tədqiqat

qatlardan fərqli olaraq, yeni araşdırmalar fərdi təşəbbüslərlə kifayətlənmir. Belə ki, ayrı-ayrı alimlərlə yanaşı, müxtəlif ölkələrin rəsmi qurumları və beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən çoxsaylı nəzəri və empirik tədqiqatlar həyata keçirilir. Bundan əlavə, bəzən koordinasiya olunmuş müştərək araşdırmalara da rast gəlinir ki, bu da peşə təhsili tədqiqatlarının getdikcə daha çox global xarakter daşmasından irəli gəlir [11]. İnsan kapitalı nəzəriyyəsinin tətbiq olunduğu tədqiqatlarda insanların əmək bazarında yüksək gəlirli işlər tapmasını dəstəklədiyi üçün müəlliflər peşə təhsilini vacib segment olaraq qiymətləndirirlər. Ancaq beynəlxalq təcrübələr göstərir ki, struktur quruluşundan, eləcə də yerli faktorlardan asılı olaraq peşə təhsilinin səmərəlilik əmsalı ölkələr üzrə dəyişir və peşə təhsili sistemi müstəqil fəaliyyət göstərdiyi hallarda cəmiyyətə və iqtisadiyyata daha çox fayda verir [6].

Müasir əmək bazarının dinamik inkişafı yeni bizneslər və texnologiyalar ilə bağlı bir sıra bacarıqlara yüksək tələbat formalaşdırdığı halda, bəzi ixtisas və peşələrin əhəmiyyətini azaldır [1]. Peşə təhsili əmək bazarının tələblərinə uyğun kadr hazırlığını həyata keçirir və ya ən azı bu tələbatı ödəmək niyyətini qarşıya qoyur. Əgər biz peşə təhsili məzunlarının müasir əmək bazarında və industriyalarda icra etdiyi funksiyaları maşın və robotlara həvalə etsək, süni intellekt texnologiyalarına əsaslanan avtomatlaşdırma mexanizmləri gündəlik həyatımızın bütün sahələrinə sirayət edər, qazanılmış təcrübəni və mövcud iş şəraitini kökündən dəyişə bilər [9].

Peşə təhsilinin digər mühüm rolu bütün milli iqtisadiyyatlarda prioritet hesab olunan kiçik və orta sahibkarlığın inkişafına verdiyi töhfələrlə bağlıdır. Bunun izahı ondan ibarətdir ki, kiçik və orta müəssisələr məhdud maliyyə və insan resurslarına malik olurlar və böyük şirkətlərdən fərqli olaraq, yüksək ixtisaslı mütəxəssisləri cəlb edə bilmirlər. Belə bizneslərin fəaliyyətini davam etdirmək uğrunda güclü rəqabət apardığı və innovasiyaların tətbiqinə çalışdığı bir vaxtda işçi ehtiyaclarını peşə təhsilinin imkanları hesabına ödəməyə çalışır [3].

Xeyli müddət öncə həyata keçirilsə də, Malayziyada aparılmış empirik tədqiqat inklüzivlik baxımından və əldə olunan nəticələrinə görə diqqət çəkir. Belə ki, Malayziyanın iqtisadi inki-

şafında peşə təhsilinin rolunu müəyyənləşdirmək məqsədi ilə 276 təhsil işçisi (pedaqoq, müəllim) və 53 işəgötürən arasında sorğu keçirilmiş və məlumatlar Statistik Analiz proqramı (SAS 6,12 versiyası) vasitəsilə təhlil edilmişdir. Sorğuya cəlb edilən 276 təhsil işçisinin 69%-i kişilərdən, 31%-i isə qadınlardan ibarət olmuş və iştirakçıların əksəriyyətini, yəni 85,7%-ni malaylar, digər qismini 12,5%-lə çinlilər, 1,5%-lə hindistanlılar və s. təşkil etmişdir. Sorğuya qatılanların 89%-i müəllimlərdən, 11%-i isə inzibati işçilərdən ibarət olmuşdur. Respondentlərin 66%-i peşə məktəblərində pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olanlar, 34%-i isə kolleclərdə çalışan təhsil işçiləri olmaqla, ümumilikdə 26%-nin 6-10 illik müəllimlik təcrübəsi olmuşdur. Aparıcı üç peşə istiqaməti – respondentlərin 13%-i ilə təmsil olunan elektrik mühəndisliyi, 10,1% payla maşınqayırma və 9,1% göstərici ilə mülki mühəndislik olmuşdur.

İşəgötürənlərin demoqrafik göstəricisi də zəngin olmuş və respondentlərin 91%-i kişi, 9%-i isə qadınlardan ibarət olmuşdur. İştirakçıların 76%-ni malaylar, qalanını isə 15%-lə çinlilər və 9% payla hindistanlılar təşkil etmişdir. Araşdırmada iştirak edənlərin 59%-i menecerlərdən, 32%-i nəzarətçilərdən və 9%-i baş direktorlardan ibarət olmuşdur. Respondentlərin 51%-i bakalavr dərəcəsinə özlərinin ən yüksək təhsil səviyyəsi kimi göstərmiş və 30,2%-nin 6 ildən 10 ilədək idarəetmə təcrübəsi olduğu qeyd edilmişdir.

Pedaqoqlar və işəgötürənlər ümumi olaraq razılaşmışlar ki, peşə təhsili və təlimləri Malayziyanın iqtisadiyyatına əhəmiyyətli töhfə verir. Bununla belə, sorğu nəticələrinin statistik təhlili göstərir ki, təhsil işçiləri peşə təhsili müəssisələrinin kifayət qədər ixtisaslı kadr hazırladığına əmin olduqları halda, işəgötürənlərin bu baxımdan müəyyən tərəddüdləri vardır. Lakin bunun özü belə təhsil müəssisələri və iş yerləri arasında kadr hazırlığında mövcud olan ənənəvi fikir ayrılıqlarından qaynaqlana bilər. Digər tərəfdən isə pedaqoqlar və işəgötürənlər ortaq fikri bölüşürlər ki, texniki və peşə proqramları yeni bacarıqların və texnoloji biliklərin öyrədilməsində daha əlverişli imkanlara malikdirlər. Bu onunla əlaqələndirilə bilər ki, peşə proqramlarını mənimsəmək üçün sərf olunan zaman daha optimaldır və belə proqramlara müraciət edənlər çox hal-

larda əmək bazarında mövcud olan tələbə və ya bəzən konkret vakansiya görə peşə proqramlarını seçirlər. Hərdən də işlədikləri müəssisədə kvalifikasiya tələb olunduğu üçün insanlar peşə təhsilinə müraciət etməli olurlar.

Tədqiqat göstərir ki, müəllimlər dövlət peşə müəssisələrinin müvafiq özəl təşkilatlardan daha rəqabətçi məzunlar yetişdirdiyinə əmin olsalar da, işəgötürənlərin bu baxımdan müəyyən tərəddüdləri vardır. Pedaqoqlar və işəgötürənlər arasında daha bir ortaq fikir ondan ibarətdir ki, peşə təhsili və təliminə yatırılan maliyyə sərmayələri özünü doğruldur. Hər iki tərəf əmindir ki, peşə təhsili proqramlarını bitirənlər akademik təhsil məzunlarından daha çox iş tapmaq fürsətləri qazanırlar. Karyera və iş həyatında əhəmiyyətli rol oynayan kommunikasiya bacarıqlarına gəldikdə isə həm təhsil müəssisələrinin təmsilçiləri, həm də işəgötürənlər şəxsi nümunələri istisna etməklə peşə təhsili və texniki proqram məzunlarının bu baxımdan yüksək göstərici nümayiş etdirmələrinə şübhə ilə yanaşırlar [7]. Beləliklə, fərqli və oxşar yanaşmalar aşkar olunsa da, araşdırmanın ümumi nəticəsi ondan ibarətdir ki, ölkənin iqtisadi inkişafına peşə təhsilinin müsbət təsirlər göstərməsi təsdiqini tapır və buna pedaqoqlar işəgötürənlərdən daha çox əmin olduqlarını ifadə edirlər.

2019-cu ildən başlayaraq yayılmağa başlayan və dünyada böhranlara səbəb olan COVID-19 pandemiyasının təsirləri peşə təhsili sistemindən də yan keçməmişdir. Pandemiya digər makroiqtisadi göstəricilər kimi məşğulluğa da mənfi təsir göstərmişdir ki, bu amil peşə təhsili məzunlarının işlə təmin olunma dərəcələrində də əksini tapmışdır.

Finlandiyanın təhsil statistikasına əsasən, 2020-ci ildə ilk peşə-ixtisası alan yeni məzunlar üçün məşğulluğun təmin edilməsi çətinləşmişdir. Onların 62%-i məzun olduqdan sonrakı növbəti ildə işlə təmin olunmağı bacarmışlar. Xüsusilə, xidmət sahələri üzrə təhsilini bitirənlər koronavirusa görə iş tapmaqda bir il əvvəlkindən daha çox çətinliklərlə qarşılaşmalı olublar. Mövcud vəziyyəti daha düzgün qiymətləndirmək üçün **Qrafik 1**-də təsvir olunan informasiyaların analiz edilməsinə ehtiyac vardır.

Qrafik 1. İlk peşə-ixtisas təhsili almış məzunların ixtisas sahələrinə görə 2019-2020-ci illər üzrə işlə təmin olunma göstəriciləri faiz ifadəsi ilə

Mənbə: Finlandiyanın təhsil statistikasına (Statistics Finland)

Tədqiqat olunan dövrdə ilk peşə-ixtisas təhsilinin xidməti sahəsində olanlar üçün iş tapmaq daha çətin olub. Xidmət sahəsi üzrə ixtisaslaşan belə məzunların yalnız 60%-i iş tapmağa müvəffəq olmuşdur. 2019-2020-ci illərdə iş tapmaq üçün ən böyük fürsətlər səhiyyə və rifah ixtisas istiqamətləri üzrə ilk peşə-ixtisas təhsili alanlar üçün mövcud olub və onların 83%-i işlə təmin olunmuşdur. Bu baxımdan, ikinci ən böyük iş imkanları biznes, idarəetmə və hüquq sahəsində ixtisaslara yiyələnənlər üçün yaradılmışdır. Bu istiqamətdə peşə təhsili olanların 64%-i özlərinə iş tapmışdır. Ən aşağı məşğulluq göstəricisi isə 36%-lə informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) sahəsində ixtisaslaşanlara aid olmuşdur və 2020-ci ildə 2019-cu ildəkinə nisbətən bu göstərici 8% daha aşağı düşmüşdür. Təhsilənlərin sayına görə əsas ixtisas istiqamətləri texnologiya, səhiyyə və rifah, həmçinin xidmətlər üzrə peşələrdir. Bununla bərabər, İKT sahəsində ilk peşə-ixtisas təhsili olanların məşğulluq dərəcəsi 7% aşağı düşüb və 2020-ci ildə belə məzunların 55%-i işlə təmin olunub. Peşə ixtisasına sahib olanların 81%-i bir ildən sonra işə düzəlməyi bacarıb. İlk peşə-ixtisas təhsili almış məzunların ümumi məşğulluq dərəcəsi 4%, yeni məzunların məşğulluq səviyyəsi isə 8% aş-

ğı düşüb [14]. Qrafik üzrə verilmiş statistik göstəricilərin təhlili və müqayisəsi göstərir ki, pandemiya peşə təhsili sahəsinə mənfi təsir göstərməklə məzunların məşğulluq imkanlarına zərbə vurmuşdur.

Azərbaycanda peşə təhsilinin normativ-hüquqi bazası

Respublikamızda peşə təhsilinin normativ-hüquqi bazasının əsasını təhsil sisteminin tərkib hissəsi kimi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, Azərbaycan Respublikasının "Təhsil haqqında" Qanunu və digər normativ-hüquqi və hüquqi xarakterli aktlar təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasında peşə təhsilinin inkişafında yeni mərhələ Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2016-cı il 20 aprel tarixli "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" Fərmanı ilə başlayır [4]. Peşə təhsili sahəsində uğurlu idarəetmə modelinin tətbiqi və müvafiq sahədə fəaliyyətin təkmilləşdirilməsi, şəffaflığın və keyfiyyətin yüksəldilməsi ölkəmizdə peşə təhsilinin nüfuzunun artmasına və əmək bazarında mövqeyinin güclənməsinə səbəb olmuşdur. Məqsədyönlü dövlət siyasətinin davamı olaraq "Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi"nin qəbul edilməsi müvafiq sahədə strateji hədəflərin müəyyənləşdirilməsini və peşəkar yanaşmanın tətbiqini təmin etmişdir [12]. 2018-ci il 24 aprel tarixində "Peşə təhsili haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun imzalanması isə bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə və ölkəmizdə effektiv peşə hazırlığının aparılmasına və rəqabətçil mütəxəssislərin hazırlanması prosesinə təkan vermişdir [10]. Araşdırma və təcrübə göstərir ki, ötən dövr ərzində bir neçə peşə liseyi, peşə məktəbləri və peşə təhsil mərkəzləri yaradılmış və mövcud olanları yenilənərək maddi-texniki bazası və kadr potensialı gücləndirilmişdir. Şübhəsiz ki, bütün bunlar peşə təhsili sisteminin xidmətlərindən daha çox vətəndaşların faydalanmasına, təhsil və təlimin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə və nəticə etibarilə məşğulluğun təmin edilməsində peşə təhsilinin payının artırılmasına gətirib çıxarır.

Nəticə. Araşdırma əsasında belə nəticəyə gəlinir ki, peşə təhsili iqtisadiyyatın dinamik inkişafı ilə bağlı olaraq beynəlxalq miqyasda rolunu və əhəmiyyətini artırmışdır. Bu həm müvafiq istiqamətdə elmi araşdırmaların, həm də rəsmi qurumların açıqlanmış informasiya resurslarının təhlili zamanı aşkar olunmuşdur. Bununla belə COVID-19 pandemiyası digər istiqamətlərdə olduğu kimi, bu sahədə də gözlənilməz nəticələr və problemlər yaratmışdır. Tədqiqatın nəticələrinə uyğun olaraq aşağıdakı təkliflərin nəzərdən keçirilməsi tövsiyə olunur:

1. *Gələcək elmi tədqiqatlarda Azərbaycanın əmək bazarında tələbatın öyrənilməsi məqsədi ilə sorğunun keçirilməsi.*

2. *Peşə təhsili müəssisələrində fəaliyyətin təşkili zamanı sorğu nəticələrinin nəzərə alınması.*

3. *Peşə təhsilinin maliyyələşməsində özəl sektorun iştirakının təşviqi.*

ƏDƏBİYYAT

1. Acemoğlu D., Restrepo P. Artificial intelligence, automation and work. NBER Working Paper 24196. National Bureau of Economic Research, Cambridge, 2018.

2. California Community Colleges. 2022. Strong Workforce Program.

<https://www.cccco.edu/About-Us/Chancellors-Office/Divisions/Workforce-and-Economic-Development/Strong-Workforce-Program>

3. Edwards P., Ram M. Surviving on the margins of the economy: working relationships in small, low-wage firms. Journal of Management Studies, 2006, 43 (4), pp. 895-916.

4. E-qanun.az. "Azərbaycan Respublikasının Təhsil Nazirliyi yanında Peşə Təhsili üzrə Dövlət Agentliyinin yaradılması və fəaliyyətinin təmin edilməsi haqqında" Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı. 2016.

5. Gordon H.R. The history and growth of vocational education in America. Waveland Press, 2003, PO Box 400, Prospect Heights, IL 60070.

6. Məmmədov V. İşgaldan azad olunmuş ərazilərdə kiçik və orta bizneslərin inkişafında peşə təhsilinin rolu. "Peşə təhsili və insan kapitalı" jurnalı, 2021, Cild 4, №3, səh. 45-50.

7. Mustapha R.B., Greenan J.P. The role of vocational education in economic development

in Malaysia: educators' and employers' perspectives. 2012.

8. Nye B.C. A history of vocational education. Delta Pi Epsilon Journal, 1965, 8 (1), 1.

9. Perc M., Ozer M., Hojnik J. Social and juristic challenges of artificial intelligence. 2019, Palgrave Commun 5:61.

10. "Peşə təhsili haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Qanunu. Bakı, 5 noyabr 2021-ci il.

11. Pilz M., Harris R., Zenner-Höffkes L., Zirkle C. Undertaking comparative VET re-search in international teams: The example of exploring recruitment and training cultures in SMEs in Germany, Australia and the United States. In Comparative vocational education research (pp. 291-309). 2020, Springer VS, Wiesbaden.

12. President.az. "Azərbaycan Respublikasında peşə təhsili və təliminin inkişafına dair Strateji Yol Xəritəsi". 2016.

13. Rosen R., Visser M., Beal K. Career and Technical Education: Current Policy, Prominent Programs and Evidence. 2018, MDRC.

14. Statistics Finland. 2022. Transition from school to further education and work 2020. https://www.stat.fi/til/sijk/2020/sijk_2020_2022-01-20_en.pdf

M.B.Ibrahimli

Vocational education: theoretic-conceptual view and COVID-19 effects

Abstract

The paper looks at vocational education from a theoretical and systematic aspect, as well as its historical development and current position in the modern labor market. Furthermore, the influence of the COVID-19 pandemic on the employment of vocational education graduates and the importance of vocational education to

economic development were investigated. The normative legislative basis of vocational education in the Republic of Azerbaijan was also defined, as well as the activities done in recent years to improve it. Local and worldwide scientific sources, public information from official government agencies and international organizations, and internet resources were all employed in the study. Analysis, generalization, and the outcomes of modern theoretical and empirical study were used as research methods.

М.Б.Ибрагимли

Профессиональное образование: теоретико-концептуальный взгляд и последствия пандемии COVID-19

Аннотация

В статье рассматривается профессиональное образование с теоретико-систематической стороны, а также его историческое развитие и современное положение на современном рынке труда. Кроме того, было исследовано влияние пандемии COVID-19 на трудоустройство выпускников профессионального образования и важность профессионального образования для экономического развития. Также была определена нормативная законодательная база профессионального образования в Азербайджанской Республике, а также проведенные в последние годы мероприятия по ее совершенствованию. В исследовании использовались местные и мировые научные источники, общедоступная информация официальных государственных органов и международных организаций, а также интернет-ресурсы. В качестве методов исследования использовались анализ, обобщение, результаты современных теоретических и эмпирических исследований.